

УДК 328.185-047.23/047.44:81'42
DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2023.1.49>

А. А. Мошнін

кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри публічного адміністрування
Міжрегіональної Академії управління персоналом,
today2022@ukr.net, 0000-0003-2013-7533

ЗМІСТОВНИЙ АНАЛІЗ ФЕНОМЕНУ КОРУПЦІЇ ТА ЙОГО ПРОЯВІВ В УКРАЇНІ

Досліджено, що корупція в Україні, маючи багаторічну історію, відрізняється своєю багатогранністю, вона зачіпає не лише державних чиновників, а й приватний сектор, а також багато інших верств суспільства. Українське антикорупційне законодавство все ще недостатньо розвинене, і його розвиток дедалі більше спирається на позитивний досвід закордонних країн. Наголошено на тому, що запобігання корупції має мати абсолютний пріоритет перед іншими заходами боротьби з цим явищем. Відмічено, що обмеження корупції не може бути визначене одноразовою кампанією. Підкреслено, що тільки якщо наша держава та громадянське суспільство в майбутньому докладуть великих зусиль то наша країна зможе частково подолати цю проблему.

У роботі наголошено, що загальними причинами зростання корупції та організованої злочинності в Україні зазвичай є низька ефективність управління; колізії у законодавстві; низька динаміка розвитку соціально-економічних відносин; толерація корупції в суспільстві; неефективне функціонування більшості установ державної влади; відсутність розвинених соціальних інститутів; невисоке матеріальне забезпечення публічних службовців. Відмічено, що корупція є складною та багатогранною проблемою, яка впливає на економіку, політику та суспільство в цілому.

Відмічено, що існує проблема корупції в системі надання медичних послуг за державними програмами соціального медичного страхування. Це може включати в себе неправомірне надання медичних послуг, переплата за медичні послуги, вигоди за направлення пацієнтів на додаткові обстеження та лікування, а також відмову в наданні медичної допомоги без отримання хабара. У результаті такої корупції, як і в інших видах, може страждати якість медичної допомоги, а також здоров'я та життя пацієнтів. Крім того, це може призвести до зростання витрат на медичну допомогу та зменшення довіри громади до медичної системи в цілому.

Ключові слова: корупція, держава, зловживання повноваженнями, державний службовець, протидія корупції, механізми публічного управління.

Постановка проблеми. Корупція сьогодні є складною і загрозливою проблемою, яка проникає в різні сфери суспільства. Однак однією з найбільш небезпечних є корупція в органах державної влади. Це явище має негативний вплив на розвиток країни, порушує рівновагу в системі управління та підриває довіру громадян до державних інституцій. Розуміння різних видів та форм корупції у органах державної влади є важливим кроком у боротьбі з цим явищем. Воно дозволяє не лише виявляти корупційні прояви, але й розробляти ефективні стратегії та механізми для їх

запобігання. Подальше уточнення та систематизація цих видів та форм корупції дозволить розробити прогресивні та адаптовані до конкретних потреб управлінські інструменти, спрямовані на забезпечення прозорості, ефективності та відповідальності в органах державної влади.

Одним з видів корупції в органах державної влади є політична корупція. Вона проявляється у використанні політичних посад та повноважень для отримання особистої вигоди. Наприклад, це може бути отримання хабарів, підкупів, чи лобіювання законодавчих ініціатив на користь своїх підприємців або партій.

Інший вид корупції в органах державної влади – це бюрократична корупція. Вона проявляється у зловживанні службовим становищем та повноваженнями з метою отримання особистої вигоди або задоволення інтересів конкретних осіб чи груп. Наприклад, це може бути отримання необхідних дозволів та ліцензій, оминання процедур та стандартів, що призводить до порушення законодавства.

Також можливим видом корупції в органах державної влади є корупція в закупівлях. Це проявляється у зловживанні повноваженнями при проведенні закупівель та укладанні договорів з постачальниками, що призводить до незаконних дій та порушень законодавства.

Крім того, можливим видом корупції в органах державної влади є корупція в правоохоронних органах. Вона проявляється у зловживанні повноваженнями при розслідуванні та судових переслідуваннях. Це може бути, наприклад, сприяння певним особам, захист від покарання, та інші недопустимі дії, що призводять до порушення законодавства та підриву довіри до правосуддя та правоохоронних органів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науці публічного управління є значна кількість праць на представлену проблему. Вчені зробили важливий внесок у дослідження вказаної проблеми. Українські дослідники – такі, як В. Гладкий, Л. Зубкова, М. Коник, М. Кравчук, М. Мельник, А. Мовчан, А. Новак зробили

важливий внесок у дослідження проблеми корупції, особливо з використанням методології юридичної науки. Зробимо спробу посилити наявне теоретичне обґрунтування проблеми поширення корупції у вітчизняній науці.

Мета дослідження – здійснити змістовний аналіз феномену корупції та його проявів в Україні

Виклад основного матеріалу. Деякі дослідники розглядають корупцію в органах державної влади залежно від рівня управління. Так, корупція на вищих рівнях може проявлятися у взаємодії з лідерами та високопосадовцями, тоді як на нижчих рівнях – зі звичайними службовцями та робітниками.

Українські дослідники також виділяють конкретні форми корупції в органах державної влади, які можна побачити на рис. 1.

До вітчизняних дослідників, які працюють над проблемою корупції в органах державної влади, належать О. Мандзинська, І. Микитюк, А. Горбенко та інші. В зарубіжних дослідженнях з даної теми можна виділити роботи ГО “Трансперенсі Інтернешнл”, Організації економічного співтовариства, “Амнести Інтернешнл” та інших.

Наприклад, у своїй роботі “Корупція в Україні: визначення, види, форми та механізми протидії”, О. Мандзинська детально досліджує різні види корупції в органах державної влади в Україні. Вона виділяє п'ять основних видів корупції:

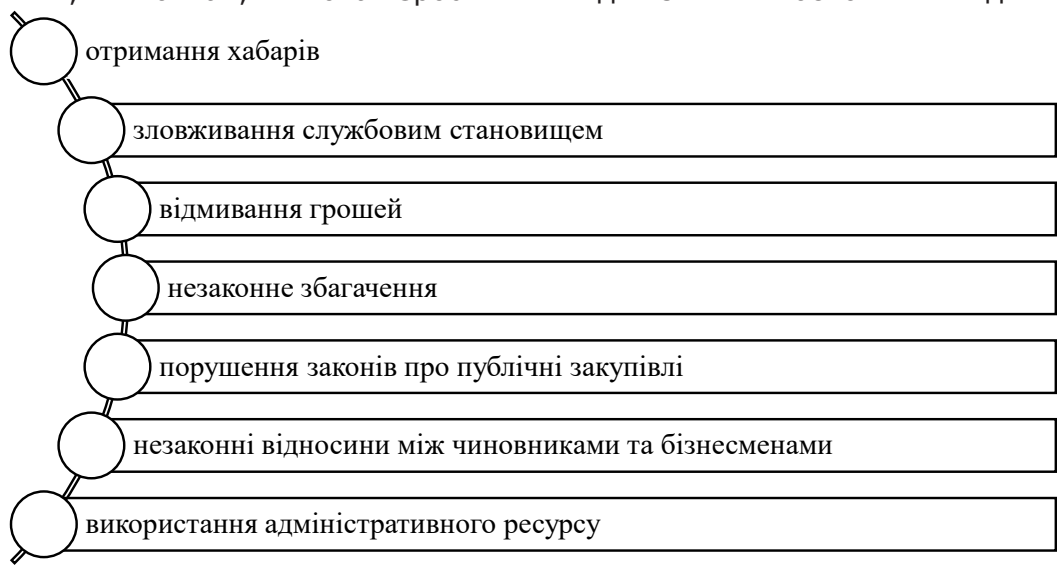

Рис. 1. Форми корупції в органах державної влади (складено автором на основі аналізу джерела [2])

політична корупція, економічна корупція, бюрократична корупція, соціальна корупція та корупція в системі охорони здоров'я. Кожен з цих видів корупції має свої специфічні особливості та проявляється у різних сферах діяльності державних органів. Також О. Мандзинська наголошує, що корупція в органах державної влади є небезпечною, оскільки вона підриває довіру громадян до влади, порушує демократичні засади та заважає розвитку країни. У своїй роботі вона також розглядає механізми протидії корупції в органах державної влади, включаючи різні правові та економічні інструменти, а також важливість активної громадської участі в боротьбі з корупцією.

І. Микитюк у своїй роботі "Корупція в Україні: сутність, види та форми прояву" детально розглядає різні форми корупції, що існують в органах державної влади України. Перша форма корупції, яку він розглядає – це хабарництво. Це форма корупції, коли одна сторона віддає хабар, а інша приймає його з метою отримання певних пільг або послуг. Хабарництво може стосуватися як державних службовців, так і представників бізнесу. Друга форма корупції – це відмивання грошей. Це процес приховання походження грошей, що отримані шляхом незаконних дій, шляхом включення їх у легальні економічні операції. Третя форма корупції, яку розглядає Микитюк – зловживання владою. Це коли державні службовці використовують свої посадові повноваження для особистої вигоди, зловживаючи довірою громадян. Четверта форма корупції – незаконне збагачення. Це коли державні службовці накопичують значну кількість майна, яке не відповідає їхнім офіційним доходам. П'ята форма корупції – використання адміністративного ресурсу. Це коли державні службовці використовують свої посадові повноваження для того, щоб впливати на виборчий процес або інші рішення.

Окрім цього, в роботі І. Микитюка розглядаються й інші форми корупції, що можуть існувати в органах державної влади України. Він також пропонує шляхи боротьби з корупцією, зокрема, розробку та реалізацію ефективної антикорупцій-

ної політики, зміцнення правової бази, забезпечення незалежності та професійності правоохоронних органів, підвищення громадської свідомості та активності в боротьбі з корупцією. Він також відзначає, що боротьба з корупцією має бути комплексною та системною, адже це складний соціально-економічний явище, яке потребує не лише реагування на конкретні випадки корупції, а й зміни системних факторів, що її сприяють.

А. Горбенко у своїй роботі "Корупція в Україні: сутність, форми та причини виникнення" досліджує корупцію в системі публічного управління, зокрема в органах державної влади. Корупція в системі публічного управління включає в себе різні форми зловживання владою, які спричиняють порушення прав інших громадян та відбирають ресурси від суспільства.

У своїй роботі автор виділяє різні форми корупції в органах державної влади, такі як хабарництво, незаконне збагачення, використання владних повноважень, відмивання грошей, порушення законодавства про публічні закупівлі та інші. Хабарництво – це передача грошової або іншої вигоди посадовій особі в обмін на вигідні дії або бездіяльність. Незаконне збагачення – це набуття посадовою особою чи її близькими необґрунтованого майна та інших матеріальних цінностей. Використання владних повноважень – це зловживання посадовими повноваженнями для досягнення особистих інтересів. Відмивання грошей – це процес приховання походження доходів, отриманих незаконним шляхом. Порушення законодавства про публічні закупівлі – це необґрунтоване зростання вартості державних закупівель та приховування інформації про них. Загалом, автор розглядає різні форми корупції в органах державної влади та наводить приклади зловживань владою, які призводять до збитків для суспільства та порушення прав інших громадян.

Розглядаючи види корупції в органах державної влади, можна виділити наступні:

– *бюрократична корупція* – це тип корупції, що відбувається в органах державної влади. Це найпоширеніший вид корупції, коли державні службовці отри-

мують неправомірні вигоди за прийняття рішень або за відсутність контролю за своєю діяльністю. Прикладами бюрократичної корупції можуть бути підкупи, хабарі, зловживання владою, недобросовісне використання бюджетних коштів тощо. Державні службовці можуть отримувати вигоди у вигляді грошових компенсацій, дарунків, послуг, робочих місць для себе або своїх близьких.

Бюрократична корупція може мати серйозні наслідки для держави та громадян. Вона призводить до зниження довіри до влади та її інституцій, зниження ефективності державної політики, збільшення бюджетних витрат, скорочення інвестицій та зростання економічного зниження. Бюрократична корупція може також призводити до зменшення якості життя громадян та порушувати їх права.

В Україні бюрократична корупція є серйозною проблемою. На боротьбу з нею витрачається значна кількість бюджетних коштів, але незважаючи на це, корупційні прояви в органах державної влади залишаються досить поширеними. Для боротьби з бюрократичною корупцією потрібно змінювати культуру влади, зміцнювати систему прозорості та відповідальності, а також підвищувати правову свідомість громадян [4];

– *політична корупція в органах державної влади* – це надмірна влада, що здійснюється в порушення закону, норм правопорядку і принципів демократії, з метою збільшення персонального збагачення політиків та інших державних службовців. Це може включати в себе отримання хабарів, підкупів, використання бюджетних коштів для особистих потреб, незаконне відкриття та закриття кримінальних проваджень, надмірний вплив на засоби масової інформації та інші форми неправомірних дій.

Політична корупція може призводити до серйозних наслідків для держави, таких як погіршення стану економіки, зменшення довіри громадян до державних інституцій, загострення соціально-політичних конфліктів та зростання кримінальної активності. У світі багато прикладів політичної корупції в органах державної влади. Наприклад, скандал з українським енер-

гетичним підприємством “Буриславська теплоенергетична компанія”, який пов’язаний з підозрою в отриманні неправомірних вигод у вигляді платежів від інших підприємств в обмін на державні дозволи на видобування газу. Існують різні методи боротьби з політичною корупцією в органах державної влади, такі як створення спеціальних антикорупційних служб, зміцнення законодавства, проведення відкритих та прозорих конкурсів на посади в державних органах, а також формування активної громадянської позиції [1];

– *корупція в судовій системі* є одним з найнебезпечніших видів корупції, оскільки вона безпосередньо підриває довіру громадян до судової влади та порушує принципи справедливості та правової держави. Корупція в судовій системі може приймати різні форми, такі як підкуп суддів, зловживання владою, вплив на судові рішення через знайомства чи взаємовигідні зв’язки.

Одним із найвідоміших прикладів корупції в судовій системі є підкуп суддів. У такому випадку сторона справи намагається запропонувати хабар судді, щоб той прийняв рішення на її користь. Це може бути зроблено шляхом надання грошової винагороди, подарунків, послуг або будь-яких інших неправомірних вигод. Також можливим варіантом корупції в судовій системі є вплив на судові рішення через знайомства та взаємовигідні зв’язки між суддями та іншими представниками юридичних професій [7].

Крім того, корупція в судовій системі може приймати форму зловживання владою, коли судді використовують свій статус та владу, щоб здійснювати несправедливі рішення або діяти на користь певних інтересів. Також інші представники юридичних професій, такі як адвокати, можуть використовувати свої зв’язки з суддями для отримання неправомірних вигод у своїх справах. Варто додати, що може мати місце і системна корупція в судовій системі, коли державні органи втручаються в роботу суду або контролюють рішення, що приймаються, з метою забезпечення своїх інтересів або захисту впливових осіб. Це може призводити до несправедливих рішень, порушення прав

і свобод людей, а також порушення незалежності судової влади.

Дослідження свідчать про те, що корупція в судовій системі є досить поширеною проблемою в багатьох країнах світу. Наприклад, за даними Transparency International, в країнах Східної Європи та Центральної Азії 30% населення вважає судову систему дуже корупційною. Боротьба з корупцією в судовій системі може включати в себе реформування законодавства, забезпечення незалежності судів, зміну системи призначення суддів, проведення антикорупційних кампаній та інше. Однак, це завдання не дуже просте і вимагає відповідального ставлення до нього з боку державних органів та суспільства в цілому [42];

– *корупція в поліції та правоохоронних органах* є серйозною проблемою в багатьох країнах світу. Це означає, що поліцейські та інші працівники правоохоронних органів отримують неправомірні вигоди в обмін на послуги, які не повинні надавати. Це може включати уникнення затримання підозрюваних, зниження обсягу обвинувачення або звільнення з відповідальності [1].

Крім того, корупція в поліції та правоохоронних органах може включати в себе вимагання хабарів, зловживання владою, зловживання належністю до корпорації та інші форми неправомірної поведінки. Наприклад, поліцейський може вимагати гроші від особи, яка порушила дорожні правила, щоб не оштрафувати її. Також може бути ситуація, коли правоохоронний орган приймає рішення, щоб зменшити кількість злочинів, які реєструються в країні, за рахунок зниження кількості затримань та проведення розслідувань.

Дослідження показують, що корупція в поліції та правоохоронних органах може мати негативний вплив на ефективність правоохоронних органів та довіру громадськості до них. Тому боротьба з корупцією в цих органах є важливою складовою ефективною системи правосуддя та забезпечення законності в країні [5];

– *корупція в медичній системі* є одним з найпоширеніших видів корупції у багатьох країнах світу [5]. Цей вид корупції включає в себе неправомірне отримання вигод медичними працівниками за надання

медичних послуг або прийняття рішень щодо лікування пацієнтів. Один з видів корупції в медичній системі – це підкуп пацієнтів. Лікарі можуть вимагати від пацієнтів грошові винагороди, щоб надати їм перевагу в отриманні медичної допомоги. Це може включати надання привілейованого доступу до медичних послуг, прискорення отримання лікарських рецептів або навіть отримання неправомірної медичної допомоги. Інший вид корупції в медичній системі – це неправомірне отримання вигод від фармацевтичних компаній. Лікарі можуть отримувати винагороди від фармацевтичних компаній за те, що рекомендують пацієнтам певні ліки. Це може включати підтримку проведення конференцій, спонсорство медичних досліджень, а також рекламування продуктів фармацевтичних компаній.

Висновки. Таким чином, можна стверджувати, що корупція в органах державної влади є складною та багатогранною проблемою, яка впливає на всі сфери життя суспільства. Дослідники висунули багато теорій та методів протидії цьому явищу, однак боротьба з корупцією потребує комплексного підходу та спільних зусиль всього суспільства, державних і недержавних організацій.

Аналізуючи зазначене можна сказати, що ці види корупції можуть призвести до великої шкоди для суспільства, зокрема до зниження довіри до державних інституцій, порушення законності та порядку, а також погіршення якості життя громадян.

Зарубіжні дослідники зосереджуються на вивченні ролі інших міжнародних організацій, таких як Всесвітній банк та Європейський союз, у боротьбі з корупцією в органах державної влади. Отож, варто сказати, що дослідження цієї проблеми дає змогу зрозуміти механізми корупції в органах державної влади та розробити ефективні методи її запобігання та боротьби з нею.

Список використаної літератури:

1. Балабанов О., Резніченко О. "Корупція в Україні: поняття, причини, наслідки". Економіка та держава. 2016. № 2. С. 5-8.
2. Вознюк, О. Корупція в Україні: причини, наслідки та шляхи подолання. Київ: Національна академія державного управ-

- ління при Президентів України. 2018, с. 48-63
3. Гончаренко, О.В. Корупція як соціально-політичне явище. Київ: Кондор, 2004, 304 с.
 4. Данилюк, О. "Корупція в органах державної влади: аналіз проблем та шляхи їх вирішення". Електронний науковий журнал "Публічне управління: теорія та практика", 2018.
 5. Дж. Тірні, Р. Клаффі, С. Розенблюм. "The New Public Management: Lessons from Innovations in Strategic Management for the Public Sector". 1993.
 6. Калашник, О.І., Руденко, Т.І. Корупція в Україні: проблеми та шляхи подолання. Київ: НІСД, 2015, 240 с.
 7. Калашникова А. "Корупція в Україні: історія, сьогодення, боротьба" (укр.), видавництво "АртЕк", 2017.
 8. Клатценбергер, Р. Corruption and Reform: Lessons from America's Economic History. Cambridge University Press. 2006.
 9. Мухін, В. "Корупція в органах державної влади: сутність та види". Електронний науковий журнал "Право та держава", 2019.
 10. Chorna, O., Semenets-Orlova, I., Shyshliuk, V., Pugachov, M., & Pugachov, V. Anti-Crisis Regulation of Enterprises Through Digital Management. Journal of Law and Sustainable Development, 2022, 11(3), e816-e816.
 11. Semenets-Orlova, I., Kushnir, V., Rodchenko, L., Chernenko, I., Druz, O., & Rudenko, M. (2023). Organizational Development and Educational Changes Management in Public Sector (Case Of Public Administration During War Time). International Journal of Professional Business Review, 8(4), e01699-e01699.

Moshnin A. A. Meaningful analysis of the phenomenon of corruption and its practices in Ukraine

It has been studied that corruption in Ukraine, having a long history, is multifaceted, it affects not only state officials, but also the private sector, as well as many other layers of society. Ukrainian anti-corruption legislation is still underdeveloped, and its development increasingly relies on the positive experience of foreign countries. It was emphasized that the prevention of corruption should have absolute priority over other measures to combat this phenomenon. It is noted that the limitation of corruption cannot be determined by a one-time campaign. It is emphasized that only if our state and civil society make great efforts in the future, our country will be able to partially overcome this problem.

The work emphasizes that the general reasons for the growth of corruption and organized crime in Ukraine are usually low management efficiency; conflicts in legislation; low dynamics of development of socio-economic relations; tolerance of corruption in society; inefficient functioning of most institutions of state power; lack of developed social institutions; low financial support of public servants. It was noted that corruption is a complex and multifaceted problem that affects the economy, politics and society as a whole.

It was noted that there is a problem of corruption in the system of providing medical services under state social health insurance programs. This may include the improper provision of medical services, overpayment for medical services, benefits for referring patients for additional examinations and treatment, and refusal to provide medical care without receiving a bribe. As a result of such corruption, as in other types, the quality of medical care, as well as the health and lives of patients, can suffer. In addition, it can lead to an increase in health care costs and a decrease in community trust in the health care system as a whole.

Key words: corruption, state, abuse of authority, civil servant, anti-corruption, mechanisms of public administration.